

ДІАГНОСТИКА НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СЛУХАЧІВ ПІДГОТОВЧИХ КУРСІВ ВНЗ З КОМПОЗИЦІЇ У ПРОЦЕСІ ДОПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ З ДИЗАЙНУ

Калініченко О.В., Член Спілки дизайнерів України,
доцент кафедри теорії архітектури і містобудування

Національний авіаційний університет

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність проведення педагогічної діагностики у процесі допрофесійної підготовки з дизайну. Встановлено роль і значення тестів, а також особливості їх застосування у навчанні композиції та діагностуванні слухачів підготовчих курсів вищих навчальних закладів.

Ключові слова: дизайн, допрофесійна підготовка, композиція, діагностика навчальних досягнень, слухачі підготовчих курсів, тести.

Аннотация. Калининченко Е.В. Диагностика учебных достижений слушателей подготовительных курсов ВУЗов по композиции в процессе допрофессиональной подготовке по дизайну. В статье обоснована необходимость проведения педагогической диагностики в процессе допрофессиональной подготовке по дизайну. Определена роль и значение тестов, а также особенности их применения в обучении композиции и диагностировании слушателей подготовительных курсов высших учебных заведений

Ключевые слова: дизайн, допрофессиональная подготовка, композиция, диагностика учебных достижений, слушатели подготовительных курсов, тесты.

Annotation. Kalinichenko O.V. Diagnostics of educational achievements in composition of the students of preparatory courses at higher educational institutions in the process of pre-professional training in design. Necessity of pedagogical diagnostics in the process of pre-professional training in design is grounded in the article. The role and importance of the tests and peculiarities of their use in teaching composition and diagnosing of the students of preparatory courses at higher educational institutions are defined.

Key words: design, pre-professional training, composition, diagnostics of educational achievements, students of preparatory courses, tests.

Постановка проблеми. Соціально-економічний, науково-технічний розвиток суспільства, зростання потреб в інтелектуалізації виробництва зумовлюють необхідність неперервної освіти. Забезпеченню плавного переходу від середньої до вищої освіти сприяє профільна допрофесійна підготовка. Допрофесійна художня підготовка потребує особливих підходів до її організації, навчально-методичного забезпечення, визначення прийомів опанування основами фахових дисциплін в короткий термін.

Однією з умов забезпечення якісної професійної освіти студентів з дизайну є також і високий рівень їх підготовки до вступу у вищий навчальний заклад ще у статусі абітурієнтів. Необхідну допомогу випускникам шкіл в оволодінні знаннями і навичками, необхідними для участі у вступних випробуваннях з фахових дисциплін, надають підготовчі курси, які працюють на базі ВНЗ. Профільна художня підготовка допомагає старшокласникам заповнити прогалини в знаннях з шкільного курсу образотворчого мистецтва

та досягти необхідного рівня підготовки для успішного складання фахових іспитів, в числі яких зазвичай є композиція. Для забезпечення ефективної підготовки майбутніх абітурієнтів з композиції необхідно вирішити проблему оволодіння ними максимумом знань і умінь за короткий термін навчання. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є діагностика навчальних досягнень слухачів підготовчих курсів ВНЗ за допомогою проведення критеріально орієнтованих тестів.

Зв'язок роботи з науковими програмами. В Державній національній програмі „Освіта” („Україна ХХІ століття”) одним із стратегічних завдань окреслено створення умов для формування освіченої, творчої особистості громадянина, реалізації та самореалізації його природних задатків і можливостей в освітньому процесі. Реалізація цієї програми та зміни в сучасній освіті України сприяли запровадженню профільного навчання [5]. Дослідження діагностики навчальних досягнень слухачів підготовчих курсів з композиції проводиться у руслі вищезазначеної програми та відповідно до Концепції профільного навчання в старшій школі. Воно спрямоване на набуття старшокласниками навичок самостійної творчої діяльності, формування у них прагнення до саморозвитку та самоосвіти у процесі допрофесійної підготовки з дизайну, а також пошук шляхів оптимізації навчання композиції через застосування спеціально розроблених тестів у діагностиці навчальних досягнень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом зростає кількість наукових праць, в яких розглядаються проблеми педагогічної діагностики та тестування як оптимального методу для її проведення. Так, зокрема, Падалка Г. М., наголошуючи на пріоритеті оцінювальної парадигми в навчальному полі мистецької освіти, зазначає зростаючу роль оцінювальних підходів в розвитку творчого потенціалу учнів та активізації їх творчої діяльності [8, С.302]. Для забезпечення успіху учнів у творчій діяльності С. О. Сисоєва важливого значення надає оволодінню педагогом методиками діагностування їх творчих якостей, без чого розвиток творчих умінь учнів неможливий [9, С.53]. Боритко Н. М. [1] і А. К.Маркова [6] визначають педагогічну діагностику як сукупність прийомів контролю й оцінювання, спрямованих на управління якістю навчального процесу.

Українські та зарубіжні науковці: В. С Аванесов., Г. Н. Александров, А. Анатазі, Н. М. Байдацька, В. П. Безпалько, І. Є. Булах, М. В. Гамезо, Б. А. Глухов, К. М. Гнезділова, О. О. Грейліх, І. Ф. Зеєр, К. Инкегамп, В. В. Калілін, Ю. В. Коломієць, М. Р. Мацуга, Є. А. Михайличев, О. М. Плачкова, В. М. Распопов, С. А. Сахно, О. П. Сергеєнкова, О. А. Чайкіна зробили значний внесок у класифікацію тестів та дослідження діагностики успішності студентів та учнів, проте проблеми та перспективи діагностики навчальних досягнень слухачів підготовчих курсів з художніх дисциплін, зокрема з композиції, та методики її проведення у процесі допрофесійної підготовки з дизайну не набули достатнього висвітлення.

Мета роботи. Допрофесійна підготовка з дизайну передбачає врахування освітніх проблем, нахилів і здібностей старшокласників та створення умов для їх профільного навчання відповідно до професійного самовизначення. Як один із шляхів підвищення якості навчання слухачів підготовчих курсів ВНЗ пропонується розглянути діагностику їх успішності.

Діагностика навчальних досягнень допомагає з'ясувати умови і обставини, які впливають на процес навчання, виявити причини успіхів або невдач в навчальній діяльності, проаналізувати динаміку успішності, що дає можливість прогнозувати подальший розвиток результатів навчальної діяльності та оптимізувати способи їх досягнення.

Метою статті є виявлення переваг проведення педагогічної діагностики у процесі допрофесійної підготовки з дизайну. Завданням дослідження є встановлення ролі і значення тестів, а також особливості їх застосування у навчанні композиції та діагностуванні слухачів підготовчих курсів вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Для проведення діагностики навчальних досягнень слухачів підготовчих курсів ВНЗ з композиції у процесі допрофесійної підготовки з дизайну доцільним є застосування діагностичних тестів. Переваги їх використання у навчальному процесі наступні:

- визначення рівня досягнень кожного слухача та групи у цілому, виявлення рівня готовності до засвоєння нового навчального матеріалу та з'ясування причин труднощів або прорахунків, що дає змогу коригувати планування та викладання композиції, здійснювати добір відповідних практичних завдань або додаткових тестів, спрямованих на усунення недоліків у навчанні;
- організація оперативного оцінювання навчальних досягнень, що проводиться об'єктивно, але доброзичливо, з урахуванням індивідуальних здібностей і творчої самобутності кожного, а також формує мотиви навчання, стимулює бажання покращити свої результати;
- актуалізація отриманих знань та систематизація навчального матеріалу, виявлення стану сформованості навичок композиційної діяльності, що зумовлює вдосконалення теоретичної і практичної підготовки слухачів в умовах високої інтенсивності навчання на підготовчих курсах, обумовленої його коротким терміном (8 місяців);
- застосування індивідуального підходу до слухачів, що передбачає не тільки формування вміння активно і зосереджено працювати та використовувати в роботі прийоми самоконтролю і самоперевірки, так необхідні їм як майбутнім абітурієнтам, але й формування творчого потенціалу та потреби слухачів у власному творчому саморозвитку, раціональному визначенню особистісного рейтингу.

Для того, щоб визначати динаміку результатів навчання композиції слухачів підготовчих курсів, які навчаються за напрямом підготовки „Дизайн” в Інституті доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету, автором розроблені діагностичні тести. У 2006-2009 роках тести

пройшли апробацію в навчальних закладах, де навчаються образотворчому мистецтву і, зокрема, композиції учні 11-х класів загальноосвітніх шкіл, які планують отримати професію дизайнера: в міській художній школі №1 м. Кривий Ріг, художній школі м. Мукачів, ліцеї № 7 м. Вінниця, Авіакосмічному ліцеї м. Київ, на підготовчих курсах Кам'янець-Подільського університету ім. Івана Огієнка, що дозволило удосконалити їх зміст і форми та перевірити на предмет надійності та об'єктивності.

Зміст тестів відповідає вимогам затверджених програм з композиції для слухачів підготовчих курсів ВНЗ [7] та для учнів 10-12 класів спеціалізованих загальноосвітніх шкіл художнього профілю [3, С.124–143]. Оскільки мета проведення тестів спрямована на задоволення запитів споживачів, а саме – майбутніх абітурієнтів, завдання тестів багатокomпонентне: засвоєння і поглиблення знань, перевірка і встановлення результатів, виявлення та усунення труднощів у навчанні. Тому їх можна охарактеризувати і як дидактичні, оскільки вони являють собою систему паралельних завдань із зростаючою складністю, спрямованих на підвищення успішності навчання. В той же час за своєю спрямованістю вони є дискретними: визначають ступінь опанування окремими елементами навчального матеріалу або рівень сформованості певних вмінь окремого слухача або групи в цілому та виявляють причини конкретних помилок.

Виявлення рівня індивідуальних досягнень кожного слухача, як потенціального абітурієнта, є особливо важливим. Він визначається відповідно до критеріїв оцінювання навчальних досягнень слухачів підготовчих курсів з навчальної дисципліни „Композиція” [4, С.15–18].

У навчанні композиції використовують вступне, поточне, підсумкове тестування. За змістом і кількістю завдань (по вісім до кожної теми) тести охоплюють всі важливі питання п'яти тем курсу з сумою максимальних балів за кожну – 60. Вступне тестування проводиться обов'язково при вступі на курси, доцільність же застосування конкретно тих чи інших тестів або їх груп під час вивчення кожної теми визначається викладачем та здійснюється за результатами поточного контролю. Тести можуть виконуватися як на спеціально виготовлених окремих бланках, особливо для проведення підсумкового контролю, так і в робочих зошитах-практикумах [2] в комплексі з іншими завданнями.

Особливістю пропонованих тестів є те, що вони мають дві форми: тестові завдання і тестові вправи, що визначається як дидактичною метою практичного заняття, так і необхідністю діагностування тих чи інших знань, умінь та навичок слухачів у композиційній діяльності.

Відмінності між тестовими завданнями і тестовими вправами полягають у тому, що:

- тестові завдання побудовані так само, як звичайні дидактичні тести і тільки в окремих випадках відповіддю на них має бути малюнок-схема, а тестові вправи завжди виконуються на основі спеціально розроблених рисунків або у визначених місцях, обмежених рамкою;

- метою проведення тестових завдань є контроль засвоєння теоретичного матеріалу, а виконання тестових вправ завжди передбачає вправляння у композиційній діяльності та перевірку конкретних умінь: як композиційних (відповідно до поставленого завдання), так і графічних, спрямованих на удосконалення прийомів виконання роботи у різноманітних техніках;
- тестові завдання за формою можуть бути відкриті (з конструйованими в різній формі, творчими відповідями) і закриті (з варіантами вибору), а тестові вправи завжди відкриті і передбачають перевірку умінь на практиці творчо інтерпретувати здобуті знання.

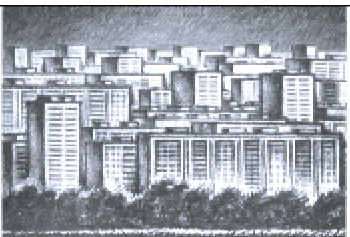
Виконання тестових завдань передбачає надання письмових відповідей на запитання, нанесення позначок на певні зображення, створення формальних композицій, що характеризують усвідомленість у сприйнятті знань. Пропонуємо розглянути приклади тестових завдань (рис. 1–4).

Виконання тестових вправ передбачає створення на основі запропонованих зображень нескладних малюнків, за якими можна зробити висновки про глибину розуміння теоретичного матеріалу та уміння графічно візуалізувати його. Пропонуємо розглянути приклади тестових вправ (рис. 5–7).

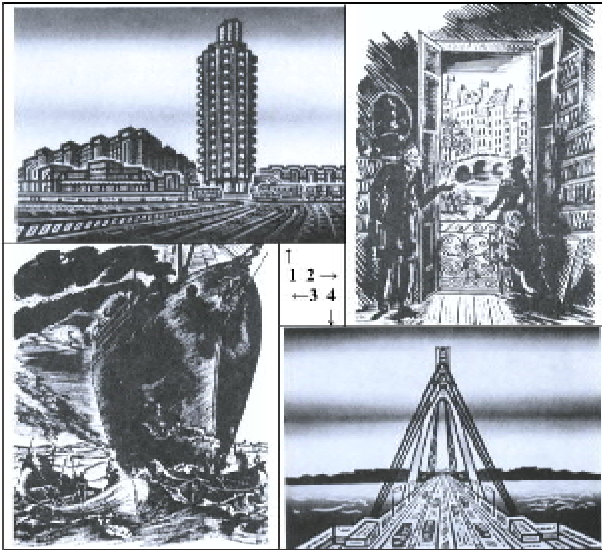
Застосування обох форм тестів дає можливість різнобічно діагностувати результати навчання слухачів підготовчих курсів.

Висновки. У допрофесійній підготовці з дизайну діагностичне тестування забезпечує зворотній зв'язок між викладачем і слухачем, що дозволяє вчасно реагувати на виявлені прогалини в знаннях й практичних навичках та застосовувати необхідні заходи для поглиблення знань, удосконалення умінь та навичок з композиції.

Присвячується прийому формування композицій у поданих ілюстраціях. Визначте відкриті і закриті композиції та зобразіть до них композиційні схеми.

	Композиція 1 _____
	Композиція 2 _____

*Рис. 1. Тестове завдання до теми „Теоретичні засади композиції”
Максимальний бал – 6: рис. 1-2 по 3 бали.*

Визначте засоби формування центру композиції у поданих ілюстраціях.

Із запропонованих варіантів відповідей оберіть правильні:

- а - величина;
- б - тон;
- в - сяюєт;
- г - світло;
- д - фактура;
- е - контраст;
- є - ритм;
- ж - конфігурація;
- з - пляма;
- і - композиційна пауза.

Відповідь:

- Рис. 1 _____
- Рис. 2 _____
- Рис. 3 _____
- Рис. 4 _____

Рис. 2. Тестове завдання до теми „Теоретичні засади композиції”
 Максимальний бал – 12: рис. 1-4 по 3 бали.

Взявши серед прямокутників „прямокутник золотого переринку”. Відповізь: _____.

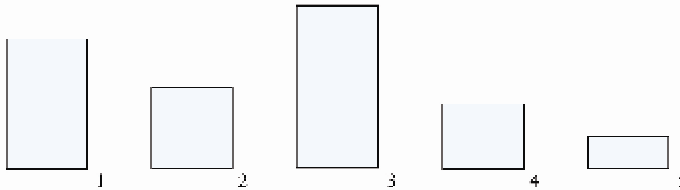
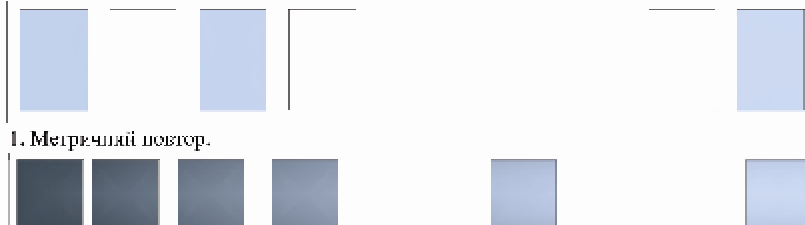

Рис. 3. Тестове завдання до теми „Форма в композиції”
 Максимальний бал – 3.

Домалуйте до поданих рядів елементи, яких їє вистачає.

1. Метричний повтор.

2. Ритмічний повтор.

Рис. 4. Тестове завдання до теми „Властивості композиції”
 Максимальний бал – 6: рис. 1-2 по 3 бали.

Створіть композиції з геометричних фігур: домаюйте до поданих фігур ще 3 таким чином, щоб вони об'єднали композицію в одне ціле.

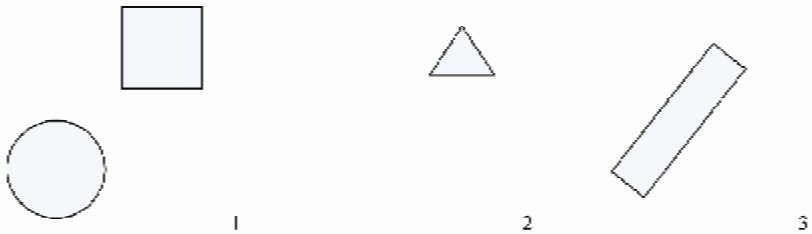

Рис. 5. Тестова вправа до теми „Теоретичні засади композиції”
 Максимальний бал – 9: рис. 1-3 по 3 бали.

Домаюйте композиції так, щоб вони стали: 1 - симетричною; 2 - асиметричною.

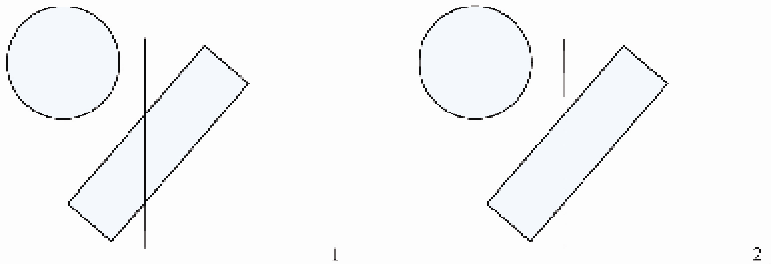

Рис. 6. Тестова вправа до теми „Властивості композиції”
 Максимальний бал – 3: рис. 1-2 по 1,5 бали.

Включіть зазначені фігури в композиційні малюнки, перемістіть рух: по колу зліво до центру по спіралі від центру

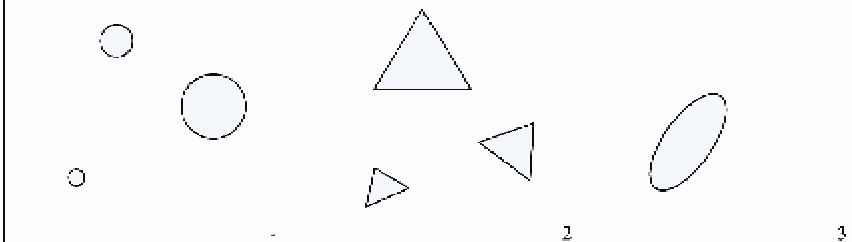

Рис. 7. Тестова вправа до теми „Форма в композиції”
 Максимальний бал – 6: рис. 1-3 по 2 бали.

Подальший напрямок дослідження пов'язується з розробкою та впровадженням автоматизації контролю та діагностики навчальних досягнень слухачів підготовчих курсів з композиції на основі використання засобів комп'ютерної техніки, що дозволить суттєво підвищити ефективність реалізації їх функцій та розширити можливості для профільної підготовки учнівської молоді до вищої освіти та подальшого професійного зростання.

Література:

1. Боритько Н. М. Диагностическая деятельность педагога: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / Н. М. Боритько; под ред. В. А. Сластенина, И. А. Колесниковой. – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 288 с.
2. Калініченко О. В. Практикум з композиції. Ч. 1 : [посіб.] / О. В. Калініченко. – К.: НАУ, 2006. – 104 с.
3. Калініченко О.В. Композиція. 10-12 класи. /Програми з профільних предметів для спеціалізованих загальноосвітніх шкіл художнього профілю. – Упор. О.В. Корнілова, О.В. Гайдамака, Х. : Видавництво «Ранок», 2009. – 256 с.
4. Композиція: методичні рекомендації до оцінювання навчальних досягнень слухачів підготовчих курсів / автор-уклад.: О. В. Калініченко – К.: НАУ, 2007. – 40 с.
5. Концепція профільного навчання в старшій школі // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2003. – № 24. – К. : Пед. преса, 2003. – С. 3–15.
6. Маркова А. К. Психология труда учителя: Книга для учит. – М.: Просвещение, 1993. – 234 с.
7. Навчальні програми з дисципліни „Композиція”/ [укладач О. В. Калініченко]. – К. : НАУ, 2006. – 56 с.
8. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Галина Микитівна Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
9. Сисоєва С. Педагогічна творчість у науковому просторі педагогіки / Світлана Сисоєва // Філософія педагогічної майстерності: Зб. наук. пр. – Київ-Вінниця: ДОВ „Вінниця”, 2008. – 380 с.

Надійшла до редакції 6.04.2009